

Kadrina Keskkool

KADRINA VALLA PILTKAART

Loovtöö

Kata Loreida Õunap

8. d klass

Juhendaja Kirsti Kasemets

Kadrina 2025

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Üldosa.....	5
1.1. Kaardid.....	5
1.2. Piltkaardid.....	6
2. Töö käigu kirjeldus	9
2.1. Informatsiooni otsimine	9
2.2. Piltkaardi valmistamine	9
Kokkuvõte	12
Kasutatud materjalid	13
Lisad.....	14

Sissejuhatus

Piltkaart on informatiivne ja kunstiliselt kaunis viis teabe edastamiseks. Eesti kohta on olemas palju erinevaid piltkaarte. Mina soovisin valmistada unikaalse piltkaardi Lääne-Virumaal asuva Kadrina valla kohta, millel on kujutatud olulisemaid loodusobjekte, mälestusmärke ja ehitisi.

Minu loovtöö eesmärgiks oli luua kohalikule kogukonnale ja külastajatele pärandkultuuriline piltkaart.

Oma loovtööga soovisin inimestes tekitada huvi Lääne-Virumaa Kadrina valla ning Kadrina kihelkonna tundmaõppimise vastu. Minu loodud piltkaart hõlmab järgmiste teemadega seotud objekte: üldised andmed, loodus, ühiskond, kultuur, ajalugu ja varia. Loovtöö kirjalikus osas andsin teoreetilise ülevaate piltkaartidest.

Olen käinud Kadrina Kunstidekoolis maalimise kursustel. Soovisin oma loovtöö teema sellega siduda. Loovtöö valikuga olid nõus minu vanemad. Arutelu käigus nendega otsustasin mitte teha maali mingist konkreetsest esemest või hoonest, vaid mul tekkis idee teha piltkaart Kadrina vallast. Soovisin saada ülevaate Kadrina valla ja kihelkonna vaatamisväärsustest ja erinevatest loodusobjektidest. Loovtöö teema valik on seotud minu enda klassiekskursioonidega Neerutisse ja Paisjärve külastustega. Aastate jooksul mitmeid paiku külastades olen näinud Tallinnat, Narvat, Tartut, Saaremaad, Hiiumaad (vaata lisa joonis 4) tutvustavaid piltkaarte. Enda piltkaardi loomisega soovisin kasutada kõiki oma oskusi. Soovin oma loovtöö abil näidata nii valla külastajatele, kui ka kohalikele, millised on Kadrina valla erinevad piirkonnad ja olulisemad vaatamisväärsused.

Minu loovtöö eeltöö koosnes kahest osast:

1. Uurimuslik ajalooliste illustreeritud piltkaartide analüüs.
2. Kadrina valla üldiste sümbolobjektide loetelu kogumine.

Tutvudes Eesti kohta koostatud piltkaartidega, ei leidnud ma nendel Kadrina valla olulisi sümboleid. Tähistatud on küll Neeruti mäed.

Kadrina kultuuripärand on väga rikas. Kultuurmaastik on selle pärandi üks osa, mida on meil alles hiljuti väärtustama hakatud. See on asi, mis ei ole iseenesest mõistetav.

Olen väga tänulik oma loovtöö juhendajale õpetaja Kirsti Kasemetsale ja klassijuhataja Kaire Kingile abi ja juhendamise eest.

Soovin tänada kõiki lähedasi, kelle toetus oli töö valmimise ajal väga oluline.

1. Üldosa

Kaart on maapinna või muu taevakeha vähendatud, üldistatud ja leppemärkidega seletatud mõõtkavaline kujutis (Aunap).

Eri aegadel on kaartidele esitatud erinevaid nõudeid. Milline on selle põhikontseptsioon, mõõdetavus, esteetilisus ning kuidas kirjeldada seoseid kaardil (Aunap).

1.1. Kaardid

Kaardi ülesanneteks on: andmete talletamine, esitamine, maailmavaate kujundamine. Olla õpetusvahendiks ja praktiliseks töövahendiks, eriti teadusdokumendi kontekstis. Eesmärgi järgi saab kaarte jaotada järgmiselt, on olemas teaduslikud, õppe-, eri-, katastri-, tee-, operatiiv-, propaganda- ja turismikaardid (Aunap).

Esimesi suuremõõtkavalisi (1:10400, 1:8250, 1:5200) kaarte Eesti kihelkondade kohta asusid Rootsi maamõõtjad tegema 1684. aasta paiku. Kõik need olid käsikirjalised ja ainult rootsikeelsete kirjadega (Aunap).

Kaardile kantud graafilisi elemente ning kirju nimetatakse kaardi komponentideks ehk koostisosadeks, mis erinevaid ülesandeid täites aitavad parandada kaardi sisulist kvaliteeti ning hõlbustavad kasutajal tulemit paremini tõlgendada (Aunap).

Olulisemad kaardikomponendid on:

- kaardiväli – see on geograafilise info visuaalselt nähtav osa kaardil, mis tavaliselt on piiritletud teatud raamistusega (näiteks kaardiraamiga, koordinaatvõrguga, lehe servaga);
- väljalõikekaart – täpsustava sisuga asendikaart, mille kaudu reeglina näidatakse väiksemas mõõtkavas kaardivälja aknas nähtavat kaardistatud ala ulatust üldisemas mastaabis;
- pealkiri – kaarti kui toodet kirjeldav üldmõistetav nimetus, mis tavaliselt sisaldab lisaks kujutatava ala kohanimele ka kaardi kasutusotstarvet;
- selgitus – aitab mõista ja paremini tõlgendada kaardi sisu;
- mõõtkava – näitab, mitu korda on kaardile kantud objektide mõõtmeid võrreldes reaalsuses olevaga vähendatud;

- kaardiraam – huvialuse kaardivälja ja/või kõiki kaardi komponente piirav joonestik, mille juurde kantakse tihti suuremõõtkavalistel kaartidel koordinaatide väärtused või kasutatakse seda lihtsalt kaardiakende markeerimiseks, rõhutamiseks ja esiletõstmiseks;
- kaardivõrk – võimaldab määrata asukohakoordinaate (Aunap).

Kaardiraamis esitatakse teatud huvialuse ala kohta kaardivaade. Kaardilehe teised elemendid (näiteks kaardilegend, mõõtkava, põhjasuund, kirjeldav tekst ja kaardi pealkiri) ümber kaardipildi, aitavad kaardi sisust aru saada ning seda lugeda ja tõlgendada. Kaardi kvaliteeti hinnatakse esmalt selle loetavuse seisukohast lähtuvalt (Aunap).

Värvide kasutamine ja nende omavaheline kombineerimine annab märksa suuremad võimalused kaardikihtidel kujutatavate objektide tõsemaks visualiseerimiseks. Värvid aitavad lugeja tähelepanu lihtsamini suunata erinevatele kaardi elementidele (kaardiraam, leppemärgid, koordinaatide võrgustik, mõõtkava jne), hierarhilisele ülesehitusele ning üldise sisu tõlgendamisele. Sellest tulenevalt on värvide valik ja nende kokkuseadmine kaardi koostamisel oluline, ning see nõuab sageli pikemat planeerimist ja mõtlemist, kui seda algselt arvata oskaks. Värvust samastatakse mõnikord värviga, mis tegelikult on laiem mõiste ja võib enda alla haarata ka värvuse (Aunap).

Kaardi kasutamisel ei saa lähtuda sellest, kuidas kaart välja näeb või kuidas lugeja selle vastu võtab, vaid ainult sellest, mis on olnud kartograafi eesmärk. Trükkimiseks ja levitamiseks kõlbuliku kaardi ettevalmistamine on kunst, mis sisaldab palju isikupäraseid tahke ning esitab loomingulisi väljakutseid. Kaardi kui teatud suhtlusvahendi esmane ülesanne on (geograafilise) info edastamine, kus erinevate nähtuste esitamisel, leppemärkide valikul ja värvide kombineerimisel kasutatakse mitmesuguseid kartograafilisi kujutusviise. Kaardi koostamise protsessi ülesandeks on siduda tervikuks omavahel seotud üksikud kaardi elemendid ja nende paigutuslik tasakaal (Aunap).

1.2. Piltkaardid

Eestis kogusid piltkaardid populaarsust eelkõige 20. sajandil seoses turismitööstuse arenguga (vaata lisa joonis 2). Eelmise sajandi silmapaistvamate piltkaartide koostajad olid David Koppel, Ernö Koch (vaata lisa joonis 1) ning Olev Soans. David Koppel (1894-1951) on Eesti geograafia ajalukku läinud eelkõige geograafiaharidusse panustamisega. Aastatel 1932-1939 koostas David Koppel kooliatlaseid ning on andnud välja erinevaid geograafia ja maateaduse õpikuid (Asmer 2007).

David Koppeli 1937. aasta Eesti piltkaart mõõtkavaga 1:500000 (vaata lisa joonis 3) on Eestis pea ainus omalaadne enne II maailmasõda koostatud seda tüüpi kaart. Igale piirkonnale tunnuslike objektide ja tegevuste näol võib kaardilt näiteks Tori kandist leida Tori hobuse, Pärnust, Narva-Jõesuust, Võsult ja teistest kuurortkohtadest suplejad, Avinurme ümbrusest viited puidutööstusele ning Vasknarvast kingsepa, mis vihjab selle kandi ühele elatusalale (Asmer 2007).

Ernö Koch (1898-1970) oli Suur-Ungaris sündinud kunstnik, kes elas 1926–1940 aastal Eestis. Kochi Eesti perioodi kunstiloomingu peamise osa moodustavad linnavaated ja tööstusmotiivid ning tuntud on tema 1930. aastate lõpus loodud Eesti põlevkivitööstuse gravüürid. 1930. aastatest pärit Kochi joonistatud Eesti graafiline leht maastikuvaadetega oli inspiratsiooniks Olev Soansi kultuuriloolisele kaardisarjale. Sõjajärgsetel aastatel valmis Kochil rahvusromantiline Eesti piltkaart (Asmer 2007).

Eesti graafikakunstis algas oluline periood 1975. aastal, kui valmis kunstnik Olev Soansi esimene infograafiline «Eesti kultuurilooline kaart». Kunstnik toetus teadmiste ja faktidele, seades eesmärgiks jäädvustada Eestit sellisena, nagu ta siis oli. Ajendatuna kahtlustest, et sinne kultuur võiks kaduda, nägi ta selliste kaartide loomises pärandit tulevastele põlvedele (Asmer 2007).

”Infograafika” termin tähendab kunstniku püüet anda erinevate graafikatehnikate abil informatsiooni edasi võimalikult detailselt ja täpselt. Olev Soans järgis ideed, et kunstil ja teadusel on palju rohkem ühist, kui on tavaks arvata. Olev Soansi «Eesti kultuuriloolise kaardi» tulemusena valmis enam kui 30 tööst koosnev kaartide kogu aastatel 1975-1995 (Asmer 2007).

Kaasajal on Eestis andnud mitmeid piltkaarte välja AS Regio. 2003. aastal andsid nad välja Eestit tutvustavate piltkaartide komplekti, mis koosneb terve Eesti ja 15 maakonna illustreeritud kaardist. Neil kaartidel on piltide abil kujutatud eestlaste eluolu 21. sajandi alguses, ajaloolisi ja looduslikke vaatamisväärsusi, loomi, linde, taimi, kalu jms. Kaartidele on lisatud lapsi paeluvaid objekte nagu näiteks naftatanker, reisilaevad, rongid, traktorid, erinevad inimeste tegemised jms (Regio 2024).

Iga maakonna piltkaart on esitatud mõõtkavas 1:200 000. Sellel on peal maakonna lipp, vapp ja olulisemad andmed – näiteks (maakonnakeskus, elanike arv, inimeste põhilised tegevusalad, loodusressursid). Lisaks on seal peal fotod iseloomuliku vaatega maakonnakeskusest ja loodusmaastikest ning maakonna kõige olulisematest kultuuriloolistest, ajaloolistest või looduslikest vaatamisväärsustest, samuti joonistused näiteks loomadest, lindudest. Staatile

objektide asukohad on maakonna kaardil tähistatud numbritega. Kaartide eesmärk on tekitada vaatajas huvi Eestimaa tundmaõppimise vastu ja kujundada positiivsemat suhtumist Eestisse (Regio 2024).

2. Töö käigu kirjeldus

2.1. Informatsiooni otsimine

Esimene kohtumine minu loovtöö juhendajaga, õpetaja Kirsti Kasemetsaga, toimus 4. aprillil 2024. Tutvustasin juhendajale enda soovi luua piltkaart Kadrina vallast. Kaardil soovisin näidata vaatamisväärsusi ja loodusobjekte. Juhendaja soovitusel alustasime sellest, et hakkasime koos otsima ja uurima erinevat informatsiooni piltkaartidest. Selleks kulus mitu tundi. Lõpuks oli olemas piisavalt näidiseid, et aru saada, milline peaks olema õige piltkaart ja millised on Kadrina valla tähtsamad objektid.

Saades kinnituse oma idee teostatavuse kohta, hakkasin internetist otsima informatsiooni erinevate objektide, kaartide ja ajalooliste paikade kohta. Lisaks uurisin olemasolevaid trükiseid Kadrina valla ja selle piirkonna kohta. Leidsin infot ja andmeid Kadrina raamatukogust laenutatud raamatutest. Teatmeteostest, mis on koostatud Eesti paikkondade kohta, leidsin ka mõningaid huvitavaid andmeid ja fakte Kadrina piirkonna loodus- ja ajalooliste objektide kohta. Mitmeid trükiseid leidsin Neeruti ja Viitna maastike kohta.

Kaasaegset infot leidsin Kadrina Vallavalitsuse kodulehelt. Kadrina valla vaatamisväärsuste TOP 10 selgus detsembrist 2014 kuni jaanuarini 2015 toimunud hääletusel. Kolmekümnest eri objektist valiti rahva abiga välja kümme olulisimat (Kadrina vald).

Kokkuvõtvalt võin tõdeda, et Kadrina valla kohta ei olnud informatsiooni vaatamisväärsuste kohta lihtne leida.

2.2. Piltkaardi valmistamine

Valides oma loovtööks piltkaardi valmistamise, kasutasin võrdlusmaterjalina olemasolevate piltkaartide suuruseid kogu Eesti (saarte, maakondade) ja teiste riikide kohta. Selleks, et oleks võimalik kaardil välja tuua üksikuid objekte, asulaid jne., panin paika oma töö mõõtmed.

Otsides pakutavaid tooteid kauplustes omaloomingulise töö valmistamiseks, leidsin sel hetkel parima lahenduse loovtöö teostamiseks lõuendil. Soetasin endale lõuendi suurusega 100 cm x 120 cm. Suuremaid lõuendeid ei olnud saadaval. Lisaks soetasin erinevaid pintsleid ja akrüülvärve. Töövahendite otsimiseks internetist kulus ligikaudu tund aega. Kätte sain vahendid järgmisel päeval.

Aluskaardina kasutasin Kadrina vallavalitsuse kodulehelt leitud (Kadrina vald) asendi kaarte mõõtkavaga 1:150000. Vallakaardi paremaks paigutamiseks ja kavandijoonte märkimiseks lõuendile kasutasin arvutis oleva kaardi ja dataprojektori abi.

Tööd sain alustada õhtupoole, kui päevavalgust oli vähem ja see ei seganud vaadet. Töö teostamiseks pidin pimendama toa. Alustasin Kadrina valla arengukava esimese kaardiga, mille järgi ma skitseerisin lõuendile valla piirjooned. Selleks kulus kuni 2 tundi. Tööd raskendas ere projektori valgus, mis peegeldus lõuendilt tagasi ja väsis silmi. Piirjoonte skitseerimist jätkasin ka järgmisel päeval. Siis kulus mul veel tund aega.

Peale vallapiiride, külade, teede, veekogude täpse paiknemise üle kontrollimist, asusin esimest värvikihti peale kandma. Alustooniks valisin helerohelise, et selle alt oleks hiljem näha piirjooni, mille järgi kanda teiste värvidega kaardile vajalikud teed, veekogud ja külade piirid.

Esimese kihi kavandasin vesivärvidega, et oleks arusaadav, millised pinnad tuleks eri toonidega katta. Esimese kihi pealekandmiseks kulus ligikaudu neli tundi.

Lasin tehtud tööül kuivada ühe päeva, enne kui hakkasin akrüülvärvidega pinda üle värvima. Ehitised ja loodusobjektid katsin valge alustooniga, et hiljem saaks neid teiste toonidega üle katta. Selleks kulus mul 4 tundi.

Jätkasin tööd Kadrina valla loodusobjektide ja territooriumi alade värvimisega vastavalt geograafiliste pinnamoe esitamise nõuetele: veekogud siniste toonidega, haljasalad ja metsad roheliste toonidega. Nende tööde teostamiseks vajasin jõuluvaheajal kolme päeva. Iga päev 4 tundi.

Kui piltkaardi vallaterritooriumi osa sai valmis joonistatud, alustasin oluliste lisadetailide kavandite joonistamisega. Nendeks olid Kadrina valla vapp, kirik (vaata lisa joonis 5), koolimaja (vaata lisa joonis 6), rahvamaja (vaata lisa joonis 7), Emakeele ausammas, naine Kadrina rahvarõivastes (vaata lisa joonis 8). Nende detailide kavandite joonistamiseks kulus kolm nädalavahetust. Iga päev 3 tundi. Kavandite joonistamise suure ajakulu põhjuseks oli objektide geomeetriliste perspektiivide joonistamine käsitsi ja sobivas mõõtkavas. Dataprojektorit ma ei kasutanud.

Peale visuaalset ülevaadet ja kujutiste sobivust, alustasin nende värvimist akrüülvärvidega. Valkjashallide koolimaja ja kiriku vastandiks on kaardil erksavärvilised rahvarõiva ja rahvamaja toonid. Lisadetailide värvimiseks kulus mul aega 12 tundi.

Minu töö praktilise osa kõige viimaseks etapiks oli kaardikirjade lisamine. Lisasin külade, veekogude, märgalade ja looduskaitseobjektide nimed kaardile. Samuti kirjutasin piltobjektide nimed kaardiala kõrvale. Töö tegemiseks kasutasin pintselpliiatseid. Veekogude, märgalade ja looduskaitseobjektide nimed kirjutasin sinise ning külade- ja piltobjektide nimed musta pliiatsiga. Kaardikirjade fondiks oli Times New Roman. Kaardikirjade lisamiseks kulus 3 tundi. Kadrina valla piltkaardi (vaata lisa joonis 9) valmistamiseks kulus mul kokku 57 tundi.

Kokkuvõte

Minu loovtöö eesmärgiks oli luua kohalikule kogukonnale ja külastajatele pärandkultuuriline piltkaart. Loovtööle seatud eesmärk sai saavutatud.

Minu loovtöös kasutatud kunstitehnika, akrüülmaal, oli sobilik ning andis võimaluse luua teistest piltidest eristuv piltkaart. Kõik algselt soovitud elemendid said kaardile lisatud.

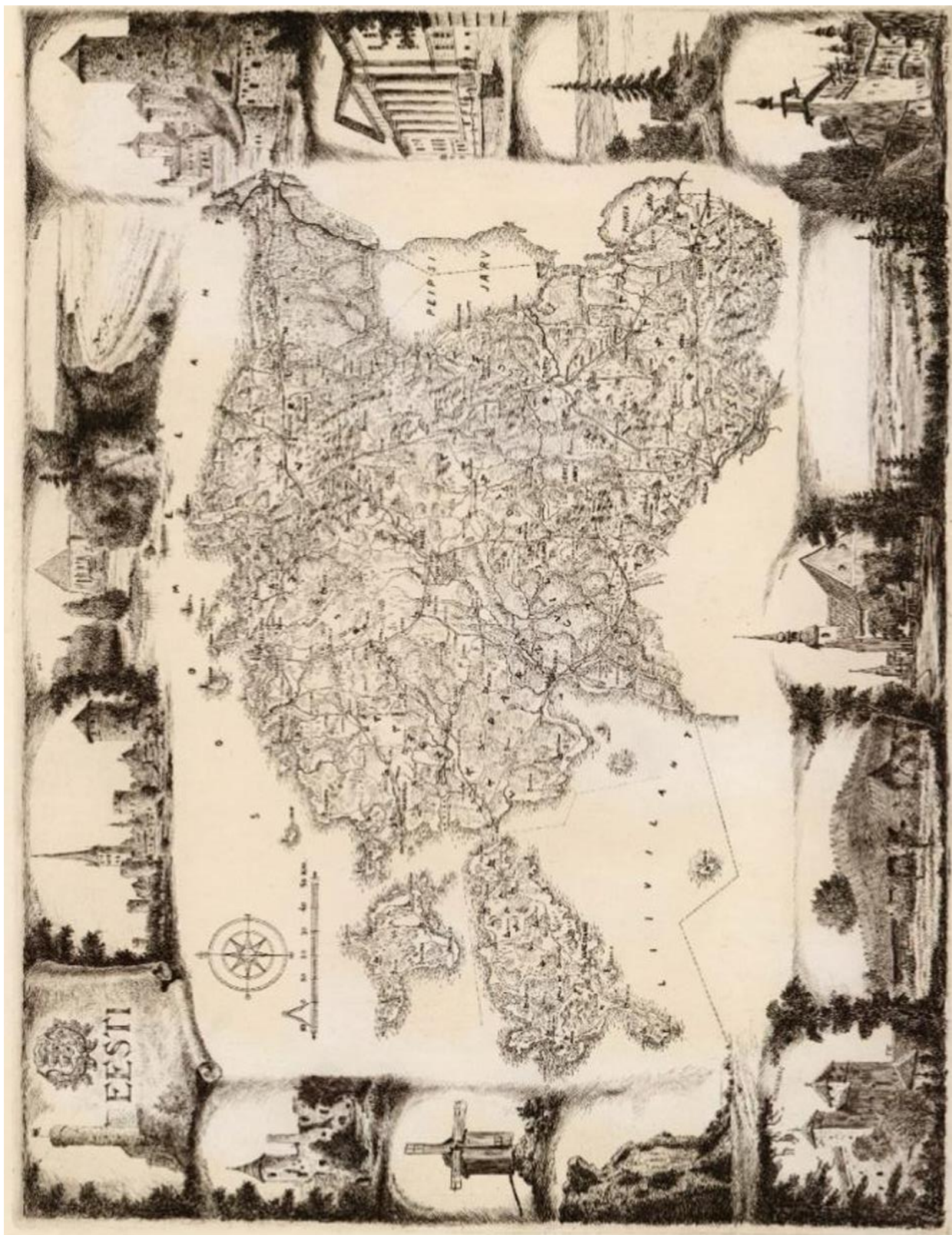
Loovtööd tehes sain uusi teadmisi huvitavate faktide kohta Kadrina valla ajaloolis-kultuurilisest taustast. Minu esialgne ettekujutus töö mahust oli ekslik, see suurenes tunduvalt töö käigus. Õppisin loovtöö tegemise käigus püsivust, sihikindlust, täpsust, vastutustunnet.

Praktilise töö tulemus on kaunis ja kvaliteetne. Minu loodud piltkaarti on võimalik kasutada erinevate õppeainete (ajalugu, kunstiõpetus, geograafia) õppeprotsessi käigus. Valminud loovtööd on võimalik kasutada Kadrina valla teisteski õppeasutustes kohaliku kogukonna lastele kodupaiga tutvustamisel ja selle väärtustamisel.

Kasutatud materjalid

- Asmer, K. (2007). Kunst või teadus? Olev Soansi kaardid. — Postimees, 22. märts. [www] <http://kultuur.postimees.ee/1642685/kunst-voi-teadus-olev-soansi-kaardid> (viimati vaadatud 02.05. 2025)
- Aunap, R. Kaart, kaartide liigid ja tüübid. [www] https://www.geo.ut.ee/kartool/karto/kaart_ol.htm (viimati vaadatud 02.05. 2025)
- Eesti Geograafia Seltsi aastaraamat 43. köide [www] <http://egs.ee/wp-content/uploads/2018/08/EGS-aastaraamat-43kd-2018.pdf> (viimati vaadatud 02.05. 2025)
- Eesti Kunstimuuseum Digitaalkogu. [www] <https://digikogu.ekm.ee/est> (viimati vaadatud 02.05. 2025)
- Eesti Rahva Muuseum. Kadrina naine (umb.1850). [www] <https://www.muis.ee/museaalView/2160700> (viimati vaadatud 02.05. 2025)
- Kadrina vald. [www] <https://www.kadrina.ee/> (viimati vaadatud 02.05. 2025)
- Pae, T. (2019). Eesti rahvusatlas. Tartu Ülikool ja Regio. Tallinna Raamatutrükikoda
- Regio OÜ. (2024). [www] <http://www.regio.ee/> (viimati vaadatud 02.05. 2025)

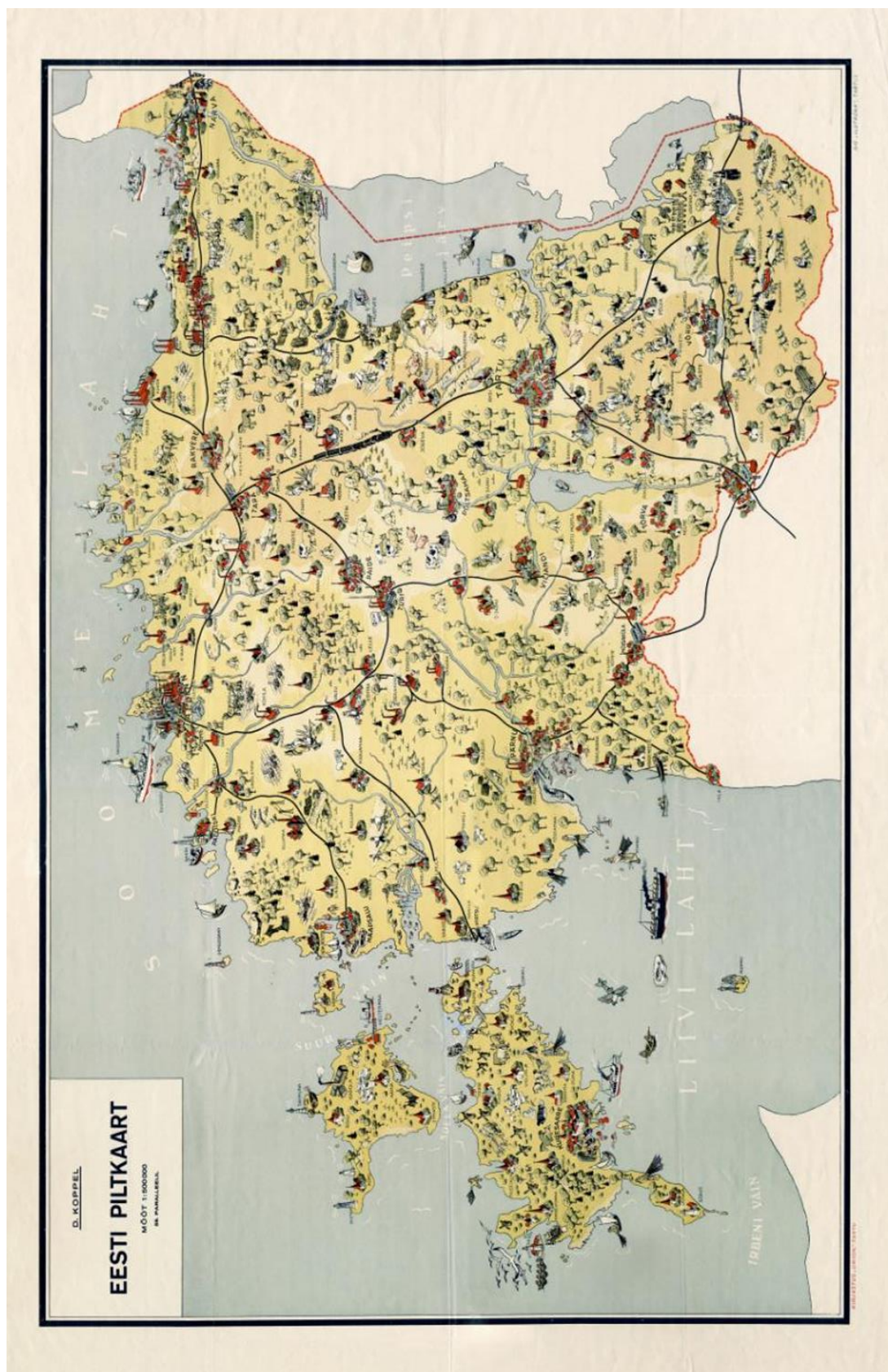
Lisad

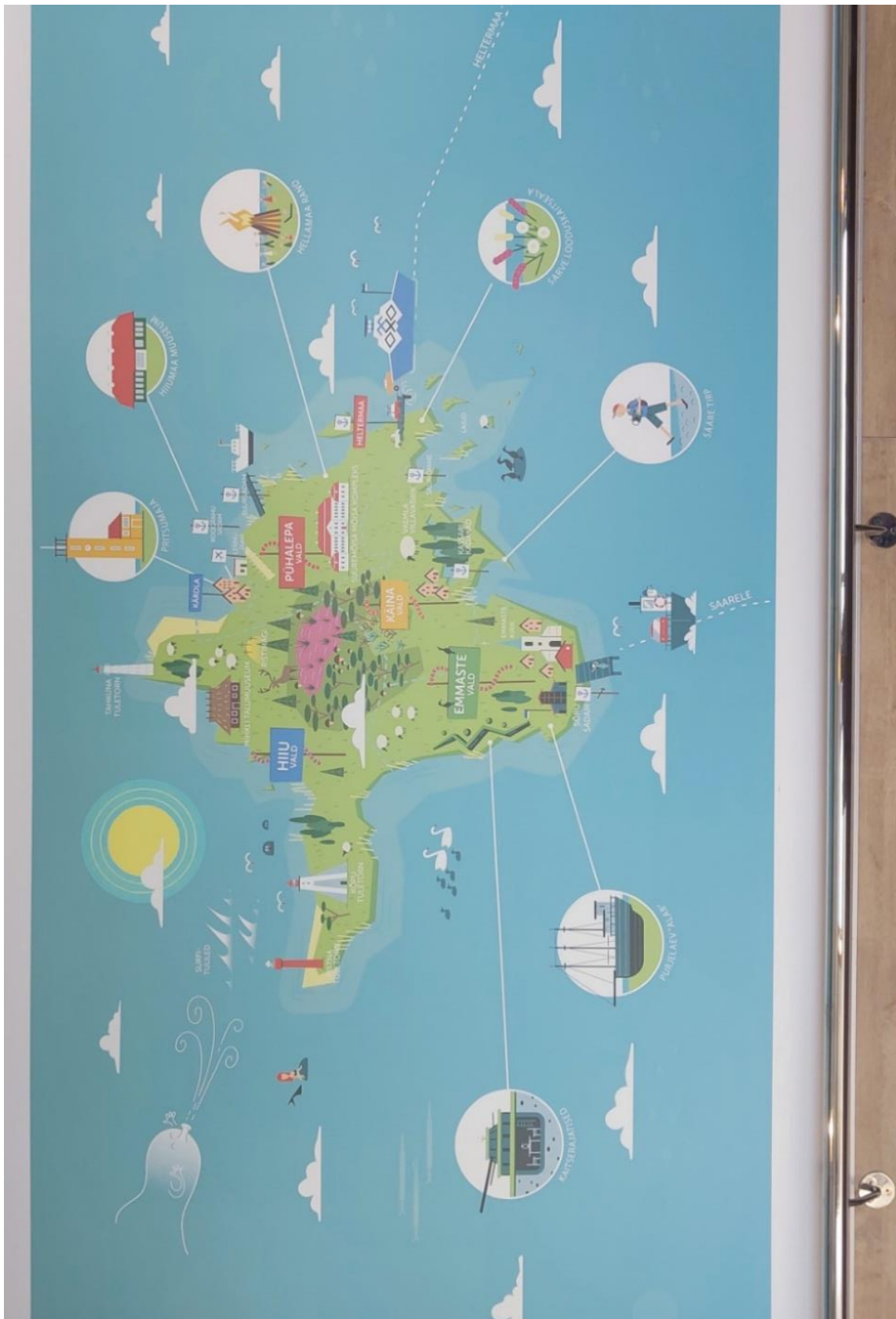
Joonis 1. Eesti graafiline leht. Ernö Koch (1930ndad). Eesti Kunstimuuseumi Digitaalkogu

Joonis 2. 1935. aastal trükitud saksakeelne lauamäng. Pae, T. (2019) Eesti rahvusatlas

Joonis 3. David Koppeli *Eesti piltkaart*. 1937. 1:500 000 (63x90). Eesti Geograafia Seltsi aastaraamat 43. köide

Joonis. 4. Leigar Hiiumaa. Foto: Kata Loreida Õunap 2024

Joonis. 5. Kadrina kirik. Foto: Kata Loreida Õunap 2024

Joonis. 6. Kadrina Keskkool. Foto: Kata Loreida Õunap 2024

Joonis. 7. Kadrina rahvamaja. Foto: Kata Loreida Õunap 2024

Joonis 8. Eesti Rahva Muuseum. Kadrina naine (umb.1850)

Joonis 9. Kadrina valla piltkaart ilma kaardikirjadeta. Foto: Kata Loreida Õunap 2025

Joonis 10. Kadrina valla piltkaart. Foto: Kata Loreida Õunap 2025